

РОЗДІЛ IV

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗОШ

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПО ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Донець Олександр

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Анотація. Автор статті констатує, що введення профільного навчання по фізичній культурі є одним з напрямків оновлення освітньої діяльності школи, яке слід розглядати як умову багаторівневої системи безперервної освіти, як відбір і професійну орієнтацію школярів на фізкультурно-спортивну діяльність, як здійснення радикальної диференціації в області фізичного виховання, які сприяють професійному самовизначенню учнів відповідно до профілю обраної спеціальності та індивідуальних особливостей.

Ключові слова: профільне навчання, освітня діяльність, багаторівнева система, безперервна освіта, професійне самовизначення, старшокласники.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Питання про диференціацію фізичного виховання школярів неодноразово було предметом дослідження медичних працівників, фахівців фізичного виховання [5, с.52].

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що зміст освіти в профільних класах зводиться до «спортизації», дублювання функцій таких спеціалізованих форм як «спортивні класи» і поглиблене вивчення предмету «Фізична культура».

Критерій відбору в ці класи здійснюється за рівнем рухової підготовленості, що виявляється непереборною перешкодою для учнів, які мають низький рівень здоров'я і фізичного розвитку [3, с.2].

Профільне навчання в галузі фізичної культури в загальноосвітній школі передбачає відбір і професійну орієнтацію школярів на фізкультурно-спортивну діяльність, сприяє цілеспрямованому накопиченню знань про майбутню професію фахівця фізичної культури, а також формуванню мотиваційно-ціннісного відношення до обраної професійної діяльності. Сьогодні можна стверджувати, що як провідними компонентами учбового предмету «Фізична культура» повинні виступати не лише способи діяльності, але й відповідні наукові знання. Без розуміння суті явища не може бути і ціннісного відношення до нього. Відсутність розуміння такої єдності є в даний час однією з причин низької фізкультурної активності школярів і належного її прояву в їх способі життя в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Принципи побудови робочого учбового плану школи, що реалізовує профільне навчання в області фізичної культури в 10-11-х класах, засновані на ідеї дворівневого (базового і профільного) компоненту Державного стандарту загальної освіти, що забезпечить: можливість для адаптації структури і змісту освіти на старшому ступені школи до потреб вищої освіти; введення профільного навчання означає перехід до багатокомпонентної структури учбового плану, диференціації змісту освіти на три типи курсів (базові, профільні, елективні), які мають різні функції в освітньому процесі, що наближає структуру шкільного учбового плану до вузівського; посилення наступності шкільної і вузівської освіти може стати виділення компоненту змісту освіти (профільні предмети і елективні курси) в школі, безпосередньо спрямовані на підготовку випускників до вступу і навчання у вузі [2, с.23].

Профільний рівень стандарту учбового предмету обирається, виходячи з особистих схильностей, потреб школярів, і орієнтований на їх підготовку до подальшої професійної освіти і професійної діяльності. Профільні загальноосвітні предмети забезпечують поглиблене вивчення предметів «Фізична культура», «Основи безпеки життєдіяльності» (ОБЖ), «Біологія» і орієнтовані, в першу чергу, на підготовку випускників до подальшої професійної освіти у сфері фізичної культури і спорту, педагогічної, військової освіти та ін.

На думку І.К. Латипова та В.І. Лукіної, у ряді шкіл, залежно від потреб учнів, можливостей школи і місцевої освітньої мережі, цілком можуть відкриватися такі **профілі**, як: *педагогічний, фізкультурно-педагогічний, спортивний, оборонно-спортивний, спортивно-педагогічний та інші* [4, с.41].

Метою статті є дослідження концептуальних підходів диференціації та індивідуалізації відбору і структуризації змісту фізичного виховання учнів у контексті профілізації навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст профільного навчання розкривається через структуру профільних дисциплін і елективних курсів. Перші співвідносяться з профілем професійної освіти, т. т. фізичною культурою, а другі – зі спеціалізаціями у професійній освіті, т. т. військовим, медичним, педагогічним.

Чималу роль у забезпеченні наступності освіти може зіграти введення у шкільну освіту на старшому ступені нових компонентів (елективні курси, проектна і дослідницька діяльність), які визначають необхідність використання нових для школи організаційних форм і способів учбової діяльності, багато в чому характерних для вузівської освіти (лекції, семінари, учбові проекти і т.п.) [2, с.24].

Елективні курси (курси по вибору), разом з базовими і профільними загальноосвітніми учбовими предметами, можуть скласти індивідуальну освітню програму для кожного школяра, яка допоможе реалізувати його

здібності і потреби, створить можливості для подальшої професійної освіти і працевлаштування. Елективні курси розробляються на 6-12 годин і виконують наступні основні функції: доповнюють зміст того або іншого профільного загальноосвітнього учбового предмету (як його «надбудова»); розширюють зміст одного з базових загальноосвітніх учбових предметів, наприклад, по суміжних дисциплінах; задовольняють пізнавальні інтереси у рамках обраного профілю школяра; надають можливість набувати знань і вмінь, затребуваних на сучасному ринку праці.

Особливе питання – програмно-методичне забезпечення елективних курсів. З одного боку, добре, що концепцією профільного навчання передбачені курси, що не підлягають стандартизації. Можливість представити зміст елективних курсів у вигляді зразкових учбових програм значно збільшує варіативність освіти, розширює свободу творчості педагогів. З іншого боку, елективні курси як найбільш диференційована, варіативна частина шкільної освіти вимагає нових рішень в їх організації. Широкий спектр і різноманітний характер курсів по вибору учнів може поставити школу в скрутне положення, пов'язане з браком педагогічних кадрів, а також з відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення. Тому особливої ролі набуває досвід шкіл по створенню банку даних по елективних курсах, організації інформаційної підтримки та обміні досвідом ведення елективних курсів, підготовці учбової літератури по цих курсах. Це важливе завдання профільної фізкультурної підготовки.

На жаль, про характер і зміст профільного навчання багато вчителів доки що не мають чіткого уявлення: по-перше, недостатня науково-методична і дидактична підготовленість педагогічних кадрів до даної професійної діяльності; по-друге, немає наступності між державними освітніми стандартами вищої школи і старшого ступеня середньої школи; по-третє, слабка учбова матеріально-технічна база.

Для успішної реалізації профільного навчання не лише працівники органів управління освітою, директори шкіл та їх заступники, але й учителі-предметники повинні володіти знаннями й уміннями, необхідними для цього. Сучасний вчитель фізичної культури профільної школи повинен добре знати не лише свій предмет, але й ефективно використовувати сучасні методики і педагогічні технології фізичного виховання учнів.

Введення профільного навчання на старшому ступені загальної освіти передбачає можливість створення профільних шкіл. Проектування профільної школи у системі безперервної фізкультурно-педагогічної освіти має на увазі:

- визначення основних напрямків розвитку школи і розробку програми розвитку по моделі профільної школи;
- створення організаційних, науково-методичних, кадрових і матеріальних умов, що забезпечують перехід школи до профільної освітньої установи в системі безперервної педагогічної освіти;

- апробацію освітньої моделі профільної школи на базі профільних спортивно-педагогічних класів в режимі експериментального майданчика;
- формування єдиної системи загальної середньої освіти в області фізичної культури, що включає початкову, основну загальну, середню (повну) загальну освіту і профільне навчання;
- розробку системи диференційованого навчання школярів на всіх ступенях загальної освіти в області фізичної культури;
- впровадження в учбовий процес інноваційної технології навчання, фізичного виховання і спортивної підготовки учнів [12, с.43-44].

Як приклад успішної реалізації профільного навчання старшокласників приведемо структурно-функціональну модель допрофесійної фізичної підготовки оборонно-спортивного профілю, що виступає у тісному взаємозв'язку її основних компонентів (блоків): функціонального, процесуального, критерійного, а також блоку наступності з професійною освітою і блоку професійно-особових якостей і зумовлену спрямованістю на розвиток особистості, підготовку її до вибору напрямку подальшої освіти після закінчення школи, формування основи професійних знань, умінь і навичок в області фізичної культури. Ця модель розроблена, науково обґрунтована і упроваджена у практику профільного навчання в ході дисертаційного дослідження Е.В. Бліковим [1, с.48-56].

Розглянемо її докладніше.

Перший блок моделі допрофесійної фізичної підготовки школярів – *функціональний* – розкриває основні функції фізичної культури, які реалізуються у всіх сферах людської життєдіяльності, у тому числі і освітньою. Розрізняють загальнокультурні, специфічні й технологічні функції фізичної культури.

Другий блок моделі допрофесійної фізичної підготовки школярів – *процесуальний* – описує основні її компоненти: *цільовий, змістовний, діяльнісний і результативний*.

Допрофесійна фізична підготовка направлена на досягнення наступних цілей: формування стійкого інтересу до професійної діяльності фахівця по фізичній культурі, ознайомлення з основними формами і видами його діяльності; освоєння основ теорії і методики навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей, формування початкових педагогічних умінь і навичок; закріплення навичок організації і проведення самостійних занять по розвитку основних рухових здібностей; виховання професійно-особистісних якостей та ін.

Ведучи мову про змістовний компонент допрофесійної фізичної підготовки школярів, можна стверджувати, що провідними компонентами учбового предмету «Фізична культура» повинні виступати не лише способи діяльності, але й відповідні наукові знання.

У контексті теми дослідження можна виділити наступні групи елективних курсів для спортивно-педагогічного і оборонно-спортивного профілів.

Третій блок моделі – блок наступності з професійною освітою – відображає реалізацію принципу наступності в безперервній фізкультурній освіті. Наступність виступає як педагогічна система, що складається з двох структур: учбово-пізнавальної і процесуально-навчальної. Учбово-пізнавальна наступність включає такі компоненти: *мотиваційно-цільовий, організаційно-плануючий, змістовно-діяльнісний, учебно-операційний та оцінна рефлексія*. *Процесуально-навчальна* наступність складається з *нормативного, організаційно-методичного, регулятивно-стимулюючого та перевірконо-оцінного* компонентів.

Четвертий блок моделі – блок професійно-особистісних якостей. Основними професійно важливими якостями особистості, необхідними для успішної діяльності в професіях, що визначають фізкультурно-педагогічний і оборонно-спортивний профіль, є індивідуально-психологічні, педагогічні і фізичні якості.

Реалізація п'ятого – критерійного блоку моделі створює передумови для якісної оцінки ефективності допрофесійної підготовки в класах оборонно-спортивного профілю. Як його інтеграційна характеристика, запропонована допрофесійна компетентність в області фізичної підготовки, що включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний критерії, а також критерії сформованості професійно-особистісних якостей і задоволеності школярів процесом фізичної підготовки у профільних класах оборонно-спортивного профілю.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок з обраного напрямку. У результаті аналізу даної моделі ми приходимо до наступного висновку: концептуальне обґрунтування профільного навчання в області фізичної культури в загальноосвітній школі, як системного і цілісного процесу, відображає взаємодію його основних компонентів (цільового, змістовного, діяльнісного і результативного), забезпечує реальну систему допрофесійної фізичної підготовки у профільних класах оборонно-спортивної спрямованості, її наступність з професійною освітою, відкриває перспективи подальшого особистісного і професійного зростання.

На закінчення необхідно відзначити, що профільне навчання покликане, з одного боку, врахувати інтереси і схильності кожного учня, а з іншого – воно визначає збільшені вимоги до професіоналізму вчителів фізичної культури.

Вчитель фізичної культури профільної школи зобов'язаний не просто бути фахівцем високого рівня, який відповідає профілю і спеціалізації своєї діяльності, але й повинен забезпечувати:

- варіативність і особистісну орієнтацію освітнього процесу;
- практичну орієнтацію освітнього процесу з введенням інтерактивних, діяльнісних компонентів (освоєння проектно-дослідницьких і комунікативних методів);
- завершення профільного самовизначення старшокласників, формування індивідуальних здібностей і компетентностей, необхідних для продовження освіти у сфері фізичної культури і спорту [4, с.45].

Нові вимоги до вчителя фізичної культури в умовах переходу до профільного навчання диктують необхідність підвищення кваліфікації фахівців з фізичної культури. Для реалізації даного завдання необхідно розробити моделі структури і змісту підготовки фахівців з фізичної культури для профільної школи на основі сучасних підходів до організації фізкультурно-педагогічної освіти, що повинне включати випереджаюче опрацювання моделі стандартів вищої професійної освіти в області фізичної культури третього покоління.

Список використаних джерел:

1. Бликов Е. В. Педагогические условия организации допрофессиональной физической подготовки оборонно-спортивного профиля в общеобразовательной школе: автореф. дисс. ... канд. педагог. наук: 13.00.08 / Е. В. Бликов. – Ульяновск : Вектор, 2007. – 110 с.
2. Бликов Е. В. Прикладная физическая подготовка в условиях профильного обучения / Е. В. Бликов // Ценности образования – образование как ценность: Межвузовский сборник научных трудов. – М.: АПСН., 2007. – С.22–26.
3. Глущенко И. А. Профильная подготовка старшеклассников / И. А. Глущенко // Физическая культура в школе. – 2007. – №4. – С.2–5.
4. Латыпов И. К. О подготовке и повышении квалификации специалистов по физической культуре в условиях введения профильного обучения в школе / И. К. Латыпов, В. И. Лукина // Профильная школа. – 2006. – № 5. – С.41–48.
5. Фарино К. С. Профильное обучение: медико-педагогические проблемы / К. С. Фарино, Н. Ф. Фарино // Адукацыя і выхаванне. – 2006. – № 4. – С.52–55.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНИХ ІГОР (МІНІ-ФУТБОЛ) НА ФАКУЛЬТЕТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Дударчук Юлія, Шаповал Євгенія

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Анотація: автором у статті розглянуто та проаналізовано результати опитування та анкетування студентів 2-го, 3-го курсу факультету фізичного виховання педагогічного вузу щодо визначення причин низького рівня знань з міні-футболу та запропоновані шляхи підвищення ефективності викладання дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор (міні-футбол)».

Ключові слова: міні-футбол, студенти, навчальний процес, ефективність викладання, змагання, формування мотивації.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями: дисципліна «Теорія і методика викладання спортивних ігор (міні-футбол)» включена у навчальний план бакалаврів у студентів фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка і передбачає опанування теорії і методики навчання з метою формування професійно-педагогічних умінь та навичок, отримання знань, необхідних для самостійної викладацької роботи